

זיקוקין דנורא

המוגה על ידו בתנדב"א, בו האריך לבאר כל מאמר ומאמר שבספר זה, וכל תיבה ותיבה אשר גנוזים בה רזין עליאין וטמירין.

כידוע, הנוסח הישן של ה'תנא דבי אליהו' — שנדפס בוויניציאה בשנת "ישמ"ח הר ציון" (רשנ"ח) עפ"י כת"י ישן שנכתב בשנת ד"א תתקמ"ו — קשה להבנה והוא כספר תורה חתום וכמדרש הנעלם מצד לשונו וסגנונו, עד שהיו אומרים עליו "שהוא ראוי לגנוז בעבור רוב הטעויות שבו, כדין ספר תורה הנמצא בה הרבה טעויות שהיא צריכה לגנוז" — דברי רבינו בהקדמת 'מר קשישא'. אי לכך, "קנא קנאתי לה" צבקות לכבוד יחודא דקב"ה ושכינתיה ולכבוד התורה הקדושה ואח"כ לכבוד אליהו זכרונו לטובה ולכבוד רב ענן תלמידו ועד סופו ולהעמידו על תילו, אליהו" (כמבואר בגמ' כתובות קו.), וטרח עצמו להגיה ולתקן את נוסח הספר, מתחילתו ועד סופו ולהעמידו על תילו, אלא שהוסיף אזהרה חמורה בהקדמתו הארוכה לבל יקבל אי מי את נוסחתו לפני שיעיין היטב בנוסחא הישנה, ולהדפיס את הנוסחא המוגהת על ידו בצדה של הנוסחא הישנה, "כי שמא הנוסחא הישנה היא נוסחא האמיתית".

מלאכת קודש זו לא עלתה לו בנקל, וכדבריו בסוף הקדמת 'מר ינוקא': "ויגעתי בו מתוך הצער ומתוך הדוחק פרנסתי ופרנסת אנשי ביתי, ומתוך הבלבול מחשבה וטרדה גדולה מכמה הרפתיקאות דעדר ועברה על ראשי, ובצוק העתים ורעירות אברי וכן טרדות הלמוד עם בני ותלמידי אלקים יחננם".

אם כי מתחילה היסס לגשת אל הקודש "בשביל שהוא מלא טעויות וחסריות ויתירות, ועוד שהוא מלא הפכיים, מה שכתב בו למעלה הבנתי אותו שהוא שייך למטה, ומה שכתב למטה הוא שייך למעלה, וכן המאמרים בעצמם הם עמוקים וסתומים בלתי מובן והן קשין להולמן... ושאלתי לכמה וכמה לומדים גדולים וגאונים מופלגים אשלי רבברי ודרשנים עמוקים הצוללים במים אדירים וכן' שהם יבארו לי גם הספר הזה, והשיבו לי כולם פה אחד עונים ואומרים: **שאם יתכנסו ויתחברו יחד כל חכמי ישראל ויעסקו בספר הזה לפרשו ולהגיהו אותו על אמתתו ועל בוריו בכח שבכלם שכל אנושי, אי אפשר להם לפרשו ולהגיהו אותו... ומעולם אין שום רב וגאון שלח בו יד לפרשו ולהגיהו אותו, משום דלית אינש על יבשתא די יובל לפרשו ולהגיהו אותו על פי שכל אנושי אלדן על פי רוחא דקודשא...**"

אולם לנגד עיניו עמד דברי הירושלמי (שביעית פ"א ה"ה) "שכל דבר שבית דין נותנין נפשם עליו סופו להתקיים בידם כמו שנמסר למשה מסיני... ועליהם נאמר (תהלים כה, יד) 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'", אי לכך נתן את נפשו ושפך את שיחו לפני קונו בתפלה ובתחנונים, וכמו שהארין לספר בהקדמתו 'מר קשישא', וז"ל בין היתר: "ועומדתי מיד וישבתי בתעניות ובתשובה בצום ובכי ומוספד... וגם התפללתי לפני קוני שיגלה עיני להביט נפלאות מתורתו הקדושה... שלא יארע תקלה על ידי ושלא אכשל בדבר הלכה... שנית שהלכתי על קברי הגאונים ואבותי הקדושים שהמה יבקשו רחמים עלי שיפתחו לי שערי חכמה דעה ובינה. ושלישית, שהתפללתי להקב"ה שיתן רשות לאליהו ז"ל ולתלמידו רב

פרשת גילוי מצבתו של הגה"ק המופלא רבי שמואל היידא זי"ע מחבר פירוש 'זקוקין דנורא' על "תנא דבי אליהו" — ע"י מכון 'אור הגנוז', משולבים בפרקי תולדות חייו ושביבים משולי אדרתו בקודש ורום שגב אשר הפליגו אודותיו גדולי הדורות

תמונת מצבתו של רבי שמואל היידא זצ"ל בפראג

דאינשא שראוי להיות רוח קדושה וטהרה שורה עליו" (כמתואר על דף השער, דפוס ראשון, פראג תל"ו).

"זקוקין דנורא"

ביותר נודע שמו בישראל על שם ספרו 'זקוקין דנורא ובעורין דאשא', אותו הכין וחקר על הספר הקדוש 'תנא דבי אליהו' עפ"י גילוי ממעל, והדפיסו יחד עם הנוסח

לז' רזי תורה, לבן אני מתפלל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך' לפי גירסת האר"י ז"ל שלא אכשל בדבר הלכה...".

רוב ימיו שימש בתור דיין ומורה צדק בק"ק מירוויץ (Mirovice) במדינת ביהם (כ-75 ק"מ דרומית מערבית לפראג), 'ורבים השיב מעון בתוכחתו ואינו מחזיק טיבותא לנפשיה, ועליו נאמר הי חסיד הי עניו מתלמידיו של הלל, ויצא עליו קלא דלא פסיק ומרגלא בפומא

הרב ישכר בעריש וויס

"נאמן הוא לה' ומושלם הוא בחסידות וענווה, ויש לו ידיעה גדולה בחכמת האלקיות בלימוד הקבלה הקדושה" — כך מעיד הגה"ק רבי אהרן שמואל קאיינובר זצ"ל בעל 'ברכת הזבח' על "ההוא גברא אשר זיקוקין דנורא וביעורין דאשא נפקין מפומיה", הלא הוא המקובל האלקי רבי שמואל היידא זי"ע מחבר פירוש 'זקוקין דנורא' על תנא דבי אליהו. גם הגה"ק רבי יששכר בער סג"ל הורוויץ זצ"ל אב"ד הענא נותן עדיו בהסכמתו על פירוש ה'זקוקין דנורא' בזה"ל: "מעורר עד היום הזה נטה שכמו לסבול עול התורה ועול מלכות שמים באהבה, כאשר נתפרסם הפלגת חסידותיו לכל באי שערי עירנו. ונהירנא כד הוויןא מלייא ראיתי ממנו מעשים גדולים מושר- שים בחסידות ובתענית מן ילי מוצאי שבת קודש עד הכנסת שבת קודש הבא, מלבד שאר פרישות וזירוים על טהרת הקודש ממש".

ואמנם גדולי דורו נתנו בו עדיהם והפליגו לתארו, כאשר תחזינה עינינו בהמשך. ולדורות כתב עליו נשגבות הגה"ק רבי חיים פאלאגי מאזמיר זי"ע בספרו 'לוח ארז' (פירוש על תנב"א, זוטא סוף פרק כ): "וליבי אומר לי דמני"ד (דמר ניהו רבא) יש בו ניצוץ אלישע הנביא ע"ה דנחה עליו רוח אליהו זכור לטוב, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו, אכ"ר".

לא נפליג בדברים ותיאורים משלנו, ונעלה כאן אך ורק אפס מעט ממה ששאבנו מהקדמותי הארוכות הנקראות 'מר קשישא' ו'מר ינוקא', ובדברי גאוני ומאורי הדורות.

"עיר וקדיש"

"הרב עיר וקדיש בעל זקוקין דנורא" — כתיאורו של הגאון החיד"א זצ"ל בספרו 'מחזיק ברכה' (או"ח ס') תקפב אות ז) — היה בנו של "החסיד והישיש כהר"ר משה היידא זלה"ה" (כפי שמתארו בנו רבינו בריש "פתיחתא דספרא זיקוקין דנורא"), ששימש כדרשן ומגיד בק"ק פראג המעטירה, ונסתלק בשנת ת' לערך. משחר ימיו הוכר כיניק וחכים ויצק מים על ידי רבותיו, וכעדות עצמו בהקדמה בשם 'מר ינוקא' ("שחיברתי החיבור ההוא בינקותאי כשהגעתי קרוב לזמן שנת השלשים"): "כל ימי גדלתי בין החכמים מנעורי עד עתה, ונתאבקתי בעפר רגליהם, ותמיד הייתי חבר לכל אשר יראת אלקים נגע בלבבו".

מיום ליום התעלה בקדושה ובטהרה עד הגיעו אל רום המעלות, וכל זה על ידי התמדתו ויגיעתו בתורה בד בכד עם מדותיו הנאצלות, עליהן מספר במעט בהקדמתו השניה 'מר קשישא' ("שחיברתי החיבור הזה בקשישותאי כשהגעתי קרוב לזמן שנת החמשים") שמדרכו בקודש להיות "שייף עייל שייף נפיק שפץ ברך, וגרים באורייתא תדירא". כך למדנו גם מדבריו ב'פתיחתא דספרא זיקוקין דנורא' בה כותב: "כיון שאני מתפלל שלא יבשלו חבירי בדבר הלכה שלא אשמוח בהם, אם כן על כרחך מוכח בזה שאני לומד לשמה ולא לקנאת, לפי זה מאחר שאני לומד לשמה צריך הקב"ה לגלות לי רזי תורה, כדאמרינן כל העוסק בתורה לשמה מוגלין

” ואמנם גדולי דורו נתנו בו עדיהם והפליגו לתארו, כאשר תחזינה עינינו בהמשך. ולדורות כתב עליו נשגבות הגה"ק רבי חיים פאלאגי מאיזמיר זי"ע בספרו 'לוח ארז' (פירוש על תנ"כ, זוטא סוף פרק כ): "וליבי אומר לי דמני"ר (-דמר ניהו רבא) יש בו ניצוץ אלישע הנביא ע"ה דנחה עליו רוח אליהו זכור לטוב, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו, אכי"ר"

ענן שהם יגלו ויודיעו לי הפירוש האמיתי והנוסחא הנכונה והישרה של הספר הזה על ידי מזלי של מעלה ומזלי יגיד לנשמתו ולשכלי... רביעית, שאמרתי בכל מוצאי שבת בכוונה גדולה ק"ל פעמים אליהו הנביא וכו', מרמז שכל אדם האומר ק"ל פעמים אליהו הנביא במוצ"ש בכוונה, זוכה שניצוץ קדוש מן נשמת אליהו מאיר על נר נשמתו להבין רזי התורה. חמישית, שאמרתי בכל מוצ"ש בכוונה גדולה כל הפסוקים שבנביאים שמוזכר בהם שמו של אליהו, והוא מסוגל מאוד להבין סודות התורה...". ומה נוראה היא תקוותו בהמשך: "... ואולי אזכה על ידי זה שאליהו ותלמידו רב עני יצאו לקראתי להוליך נשמותי בדרך הישר לאור באור החיים".

ואמנם זכה צדיק זה ותפלתו נתקבלה: "בכן שמע הקב"ה את תפילתי ובקשתי... ולא החזיר ריקם את דמעתי ופתח לי שערי רחמים כרוב רחמיו וחסדיו חסדי ה' כי לא תמנו, ועמדה לי זכות אבותי ורבותי וזכות הרבים, והנני החונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה דעה והשכל במתנת חנם והבינני והנחני בדרך אמת ואמונה ויציב ונכון לפרש ולהגיה את הספר הזה על אמתו ועל בוריו בעבור שנתתי את נפשי עליו להעמידו על האמת".

ובריש הקדמת 'מר ינוקא' מספר רבינו על גילוי אליהו הנביא לו זכה: "ונדמה אלי כאילו איש עומד לפני... ואותו האיש נראה בעל שער ואזור עור אזור במתניו ואדרת קדושה עליו, וכאילו אמר אלי אליהו התשבי אנא, והשליך את אדרתו הקדושה עליו, ומיד רצתי אחריו בנפש חפצה ובלהבת לבבי...".

את ספרו חלק רבינו לשלשה חלקים: הא', פירוש על אליהו רבא; הב', פירוש על אליהו זוטא; והג', פירוש על פרק העשרים מאליהו זוטא, להיות עמוק מני עמוק שכולים בו רזין דרזין, סודות גנוזים ונפלאים ותעלומות נוראות, ולכן נתחבר בספר בפני עצמו, אלא שחלק זה לא נדפס (עי' 'שם הגדולים', ח"ב מע' ז אות כט). וכה כתב בתחילת הקדמת 'מר ינוקא': "בכן לקחתי נימא ושערה אחת הלא הוא זה הפרק הא' הקדוש והטהור והעמוק והחרוף שהוא פרק עשרים מסדר אליהו זוטא, שהוא נימא אחת משערותיו הקדושים ומאדרתו הקדושה... ופרשתי זאת השערה והנימה הקדושה עלי וגזזתי אותה וכבסתיה וליבנתיה וניפצתיה וצבעתיה וטווייתי וארגתיה וקשרתיה ותפרתיה בכל מיני כלי אריגה ומסיכה ומלאכה מלאכת עבודת הקדוש וארגתי עמה כמה מינים תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ומשי ותליתי בו כמה מיני תכשיטי זהב וכסף ומרגליות... עד שעשיתי מן הנימא הקדושה הזאת מלבוש גדול ואורך ורוחב קדוש וטהור ספר הקדוש הזה וחלקתי את הפרק הזה לכמה חלקים..." (וע"ע בארוכה בתחילת הקדמת 'מר קשישא').

בהקדמתו הראשונה לפירושו שנקראת 'פתחי שערים' (שער ג) כותב רבינו נפלאות בהקשר לפרק העשרים: "והפרק הזה הוא נימא אחת קדוש שפרשתי עליו ועל נשמתו לקדש בו נשמתו מקדושת אדרתי, ואולי אזכה בעבור זה שיצא אליהו לקראתי".

"אשרי ילוד אשה שהשיג כל זה"

עם הופעת הספר ממכש הדפוס, בפרג שנת תל"ו, הפליגו גדולי דורו, וכן בדורות אחריו, בשבח הספר ומחברו הקדוש, בידעם נאמנה שנתגלה לו להרב המחבר הנוסחא האמיתית והשלמה ברוח קדשו וטהרתו.

הגה"ק רבי משה שמשון בכרך זצ"ל אב"ד וורמייזא (אבי בעל ה'חות יאיר' זצ"ל) כותב בהסכמתו: "בדיות שאני מכיר החסיד מוהר"ש נר"ו... אשר חיבר ספר 'זיקוקין דנורא' וביעורין דאשא' אשר נחמד ויקר, במעשה מרכבה הקדושה ובמעשה בראשית דרש וחקר, תורתו נקיים בלי דופי ושקר, אשרי לו שכל הדברים עינו ראתה וסקר...".

אף הגה"ק רבי אהרן תאומים זצ"ל הי"ד אב"ד וורמייזא — בעל 'בגדי אהרן' האריך מאוד בשבח המחבר וספרו, וכתב בין הדברים: "ועל דא בריך רחמנא דיהיב לחכימין חוכמתא, נפיק ועייל בהנך ארייותא, בחיבורא קדישא ביעורין דאשא' וזיקוקין דנורא, הראה לעיני עמינו חריפתא ובקיאיותא... אשר כל ימיו לא נתן שניה לעיניו ולעפעפיו תנומתא, ועל הדין נאמר איכא זיקוקין דנורא וביעורין דאשא' ביה פלגא איתא לישנא טבתא ולא לישנא בישתא, כשמו כן הוא אמרו לו מה נורא מעשיו לפועל טבא יישר כחו וחילתא... ומסיים: "ואולי יעמוד לנו זכותא, ונחזה את ה' בציון במראה ולא בחידותא".

ועוד כהנה וכהנה מגדולי דורו שפארוהו ושבחווהו, כהגאון רבי שמשון זצ"ל אב"ד שניטון ומדינת באמבערג שמפליג לתארו: "האלוף המקובל האלקי כמורה"ר שמואל, הוא הכה את שני אריאל, משיב כהלכה וכענין שואל... אשר על ספר סתום וחתום הוא מגלה מצפונים, הוא הספר 'תנא דבי אליהו' אשר לא פירשו אותו הראשונים..."; וכמוהו גם הגאון רבי שמואל ב"ר יעקב הנקרא גרונם זצ"ל אב"ד אויגנשכ: "אמרתי בקרובי אקדש, הלא הוא ש"ב האלוף מוהר"ש איש חסיד וקדוש, אשר מלא חכמה בנגלה ובנסתר, סודות נוראים בספרו

זיקוקין דנורא וביעורין דאשא...".

דורות אחריו כתב אודותיו הגר"ח פאלאגי זצ"ל דברים נפלאים ונוראים בפירושו 'לוח ארז' (סדר אליהו רבא, ריש פרק לא): "הביטה וראה מ"ש הגאון 'זיקוקין דנורא' בזה בארוכה... ע"ש נפלאות מתורתו, ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, כי באמת מבהיל הרעיון הקורא בו, אשרי ילוד אשה שהשיג כל זה, ברוך שככה לו בעולמו, והיא מלתא זוטרתא לגבי פרק י' של סדר אליהו זוטא שעשה ח"י שערים, הא ודאי משמא זכו ליה, ואין ספק דמה שהשביח השביח מר באליהו זוטא פרק י"ז אות ע' לאשלי רברבי, הרי הוא כאחד מהם".

ובמקום אחר (שם, פרק כז) הפליג עליו בכתבו: "כמה וכמה צדיקים [היו] בס-

תמונת קברו של ר' יוסף בר שמואל היידא — אלטנא

יגופים ותעניות בפתר, וכמו שהיה דרכו דרך הקודש של רבינו המחבר הזקוקין/זיע"א בכתוב בעדות ההסכמות הספר. לומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו במה שפירש בזה הרב הגדול 'זיקוקין דנורא' באות כ"ו, ומה נשאר לנו לדבר אפי' חצי דבר, אך כננס על גבי ענק יאמר נא גרגיר קטן, ולא זו מחבבו עד שקראו (שם בהמשך) 'מורן', תואר השמור אצלו רק ליחידים.

גירסא זו של הספר התקבלה בקהלות ישראל והיתה בסיס לכתובת הגהות ופירושים רבים נוספים למדרשי 'תנא דבי אליהו'. הספר נדפס שנית בלעמבערג שנת תר"ל, שם נוספה הסכמת הגאון בעל 'שואל ומשיב' זצ"ל עם הערותיו על הספר.

בשלהי ההקדמה 'מר קשישא' האריך רבינו מאוד במעלת וסגולת הלימוד בספר הקדוש 'תנא דבי אליהו', וכתב: "ובחיבור הזה אני מזכה את הרבים בדברים הרבה... האחר, במה שיוכל כל בר דעת ובר חכים לזכות את נשמתו במה שיוכל ללמוד גם הספר הקדוש הזה, שמתוכו יעורר את לבו לאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא, כי כל דברי הספר הזה הם דברי אלקים חיים המעוררים את לב האדם לאהבת הבורא ית"ש...". ובסוף הקדמת 'מר ינוקא' כתב: "חברתי החבור הזה כדי לזכות את הרבים, שכל מי שיקרא בו מוכנה אני בו שיעורר לבבו לעסוק בתורה ובמצוות לשמה ויעשה מלבוש קדוש לנשמתו, ויתירא מן היום הדין הגדול והנורא שלא יעמדה [תעמוד] נשמתו ערומה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ופמליא שלו...".

דרכה של תורה

כריש ספרו ('פתחי שערים', שער ד) משבח רבינו את שיטת החילוקים והפולולים שהיתה רווחת בימיו בישיבות אשכנז ופולין, וז"ל: "החריפות והפלפול העמוק הזה המכונה בשם 'חלוקים' הוא תפארת גדול להבחורים שכל מי שהוא חריף יותר מחבירו באלו הדרכים המכונים בשם 'חלוקים' היא לו לתפארת גדול יותר מחבירו להיות נקרא צורבא מרבין... וכן

גילוי המצבה

במסע בילוש מרתק הוברר כי ישנו חלק מבית הקברות שסגור לכניסת באי המקום וכי ישנם סיכויים גבוהים כי הקבר מצוי שם.

מכון "אור הגנוז" הפעיל קשרים ומערך חיפושים שאיפשרו את הכניסה לאזור הסגור וסריקת השטח. הגילוי המרגש לא אחר מלבוא, ואחר שבועות חיפוש מאומצים, התגלה בסייעתא דשמיא הציון הקדוש.

פרסום תמונת המצבה והנוסח רב המשמעות, מעלה מחדש את מסכת חיי הוד קדושתו של המקובל האלקי רבי שמואל היידא זי"ע, אשר גדולי ישראל התבטאו עליו כאחד הקדמונים.

מעתה, מתאפשר לראשונה לעלות על קברו שבפראג, להעתיק שם בדבר ישועה ורחמים.

התרגשות רבה אחזה בקרב צאצאי הרה"ק רבי שמואל היידא בפרט, והעולם היהודי בכלל, עם הגילוי המפעים של מצבתו והכתוב המופלג שעליה.

שנים רבות שצאצאיו ניסו לאתר את מקום ציונו הקדוש או למצער תמונה או נוסח המצבה ולא העלו כל ממצא בידיהם.

הרב ישכר בעריש ווייס שליט"א, שידיו רב לו בתולדות הצדיקים לדורותיהם, פנה למכון "אור הגנוז" בבקשה לנסות ולגלות את נוסח המצבה ומיקומה, לרגל יומא דהילולא ולהרחבת מאמר מקיף שכתב אודותיו.

למכון "אור הגנוז" ברור היה כי הציון העתיק מצוי בבית העלמין בפראג, אך לא ידוע באלו נסיבות נעלם קברו של בעל ה"זיקוקין דנורא" זי"ע.

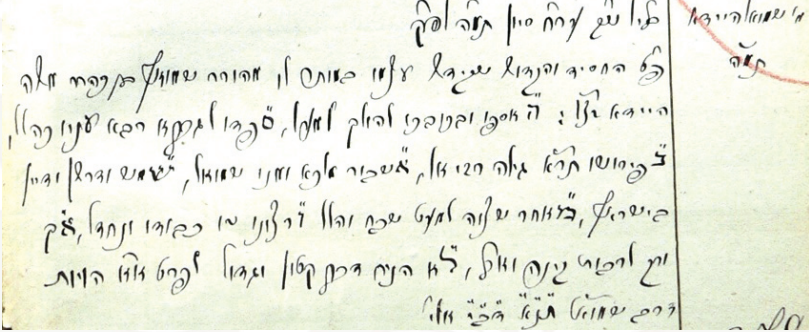
החריפות והעמקות הפלפול הזה הנקרא בשם 'חילוקים' הוא הידור וכבוד גדול אל הזקנים הם ראשי ישיבות... וכל זקן בעל ריש מתיבתא החרף בפלפול החלוקים, יותר יש לו הדר וכבוד וגדולה".

כן שיבח בספרו (סדר אליהו רבא, פרק יח אות נח) את ענין ספיקת כפים של תלמוד חכם בשעת לימודו, וביאר בזה מאה"כ (תהלים קכח, ב) "יגיע כפך כי תאכל": "פירוש יגיע כפך קאי דווקא על התלמידי חכמים שהם יגיעים בתורה בכל כוחם ובכל איבריהם ובפרט בידיהם, כנהוג בכל הישיבות שבעולם, והוא סוד נסתר ונעלם, ובמקום אחר רמזתי בפסוק (בראשית כז, כב) 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו', וארז"ל (בר"ר פרשה סה; איכ"ר פתיחתא ב) כל זמן שקולו של יעקב מצפצץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות, כי בזמן שקולו של יעקב מצפצץ בתורה ומכים את ידיהם אהודי כנהוג אז משברים כח הקליפות של ידי עשו ואין ידי עשו יוכלו [יכולים] לשלוט, וכן איתא בספר כוונת הארז"ל שהארז"ל היה מפלפל עם תלמידיו בהלכה בכח גדול מאוד עד שהיה מזיע זיעה גדולה, ואמר שבזה נשבר כח הקליפות עמלק".

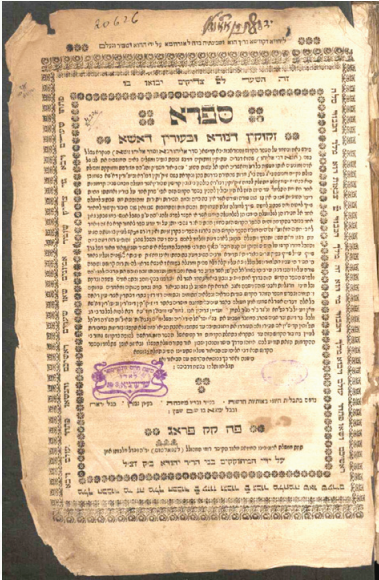
עם כל זאת כתב להתרחק מדרשות של דופי ושל הבל בפסוקי תורה שבכתב, וכפי שאנו מוצאים במקום אחר (סדר אליהו זוטא, פרק יז אות ע) דברים כדרבנות נגד הדרשות "בחריפות של הבל הנקרא פלפול החילוקים", ואחרי שמביא את דברי המהר"ל מפראג (בלשונו: ריב"ן, רבי יהודה בר בצלאל) בספרו 'דרך חיים' על אבות, ה'כלי יקר' בספרו 'עמודי שש', והשל"ה הק' בספרו 'שני לוחות הברית', שצווחו ככוכביא על ענין זה, הוא כותב: "מי רואה אלו החסידים הגאונים עמודי עולם יוצאים ולא יצא להסכים עם דבריהם האמיתיים. ואם כן, על הישנים אנו בושים, הגם שענין סוגיות הגמרא היא באמת כולה פלפול וחדוד וחרירות של אמת, דוגמת הפלפול של החלוקים, אעפ"כ צווחים כל גאוני עולם על החרירות ופלפול מעט שהוסיפו דורות האחרונים שלא על דרך האמת, אם כן כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו אנחנו מה נעשה על הגזירה רעה החדשה שנתחדש בעו"ה מקרוב בזמנינו בענין הדרשות בתורתינו הקדושה שבכתב, שדורשים להראות חריפות של שקר ומשקרים בתורתינו הקדושה, כי בודאי התורתינו הקדושה חוגרת שק וקובלת עליהם לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועתידין ליתן את הדין, אוי להם ולנשמתם ואין שיעור לענשם... לכן ראוי למחות מי שיש בידו למחות ולהחרים על זה בחרמות גדולות ונידויים קשים לבטל ענין זה... כי בודאי שהוא אחד מן הדברים המאריך גלות השכינה ומעכבים את הגאולה".

הויות דרב שמואל

סיפור מופלא שיש בזה כעין הסכמה מן השמים על ספרו, מסופר בספר 'התגלות הצדיקים' (ווארשא תרס"א, דף כט.): "סיפר לי רב אחד ששמע מאיש חסיד

נוסח מצבת רבי שמואל היידא זצ"ל

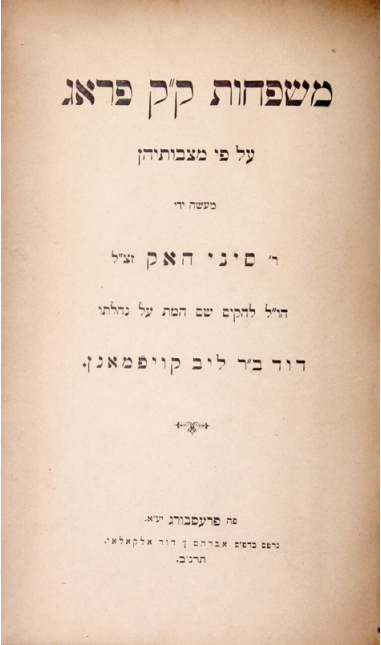

שער ספר זקוקין דנורא – מהדורה ראשונה משנת תל"ו

עם ספרים. ויהי כאשר בא הרה"ק ר' פנחס הנ"ל למורו רבינו הקדוש המגיד מקאזניץ כדרכו בקודש, אז תיכף כאשר נתן לו המגיד שלום, אמר לו בזה"ל: **תדע כי אציהו זכור לטוב המריח את עצמו להביא לכם את ספרו 'תנא דבי אליהו' עם הפי' הוקוקין מחמת רוב השתוקקות שלכם.** ענה הרה"ק ר' פנחס זצוק"ל לרבינו המגיד הנ"ל: אם ככה הוא, אני נותן לכם הספר במתנה".

עוד על חיבת ויקרת הספר בעיני צדיקי החסידות, יציין שהרה"ק רבי ישכר דוב בער מזלאטשוב זי"ע – בעל 'כת עיני' ו'מבשר צדק' השתוקק מאוד שיודפסו אידרא התנוב"א עם פירושו הזקוקין', מאחר שלא הודפס זה ק"כ שנה (מאז מהדורא ראשונה בפראג תל"ו), אך מחמת ריבוי הוצאת הדפוס לא עלה בידי המו"ל רבי יעקב ב"ר נפתלי הירץ מבראד ז"ל כי אם להדפיס עם פירושו בשם 'ישועות יעקב' שהינו פירוש מלות וקיצור הענין מבוסס על הפירוש 'זקוקין דנורא'.

וזל"ק בהסכמתו לתנדב"א (מהדורת זאלקווא תקנ"ו): "זה ימים רבים הייתי משתוקק שיודפס הספר הקדוש הנכבד

שער ספר משפחות ק"ק פראג נדפס בשנת תרנ"ב

ונאמן מנכדי רבינו המגיד הקדוש **מקאזניץ זצוק"ל**, איך שהרה"ק והנורא ר' **פנחס מגניזשאוו** זצוק"ל השתוקק מאוד לספר 'תנא דבי אליהו' עם הפירוש הקדוש ס' 'זקוקין דנורא', אולם לאשר היה עני לא היה לאל ידו לקנותו. פעם אחת בעש"ק אחר חצות בא אליו איש אחד, ועל כתיפו היה שק מלא ספרים, ובתוכם היה גם כן ה'תנא דבי אליהו' עם הזקוקין, ואמר להרה"ק ר' פנחס הנ"ל: שמעתי שמעכ"ת רוצה לקנות ה'תנא דבי אליהו' עם הזקוקין, ובכן יוכל לקנותו אצלי. אמר לו הרה"ק ר' פנחס: כי אין לי מעות לעת עתה. והשיב לו האיש: הלא תוכלו לעיין בו עד אחר ש"ק שאסע לדרכי, ואז אם יהי' לכם מעות תוכלו ליתן לי, ובאם לאו תתנו לי הספר בחזרה. ולא רצה הרה"ק ר"פ ליקח, והפציר בו האיש מאור, ולקח הספר מידו ולמד בו. ואחר ש"ק רצה הרה"ק ר' פנחס להשיב ה'תנא דבי אליהו' ליד האיש הנ"ל או לשלם בעדו, וחיפש להאיש הנ"ל בכל העיר ולא מצאו, וגם כל בני העיר אמרו שלא ראו בפה שום איש זר

'תנא דבי אליהו' כפי שהגיה אותו בעל הזיקוקין, כי דבריו עומדין ברומו של עולם, ומי יוכל לספר גודל מועלת ספר הקדוש הזה אשר חלף מחכמתו ליראי ה' ולחושבי שמו לדעת הדרך ילכו בה, וכל ההוגה בו יזכה לרב טוב הצפון ולחזות בנועם ה' ולכל משאלות לבו לטובה, וזה מאה ועשרים שנה שנדפס ואינו כנמצא והוא ביוקר גדול...".

ושמואל שוכב בהיכל ה'

בסוף ימיו עבר רבינו לגור בעיר הגדולה פראג, ושם הכירו הגה"ק רבי יעקב רישר זי"ע שמביא קושיא בשמו בספרו 'עיון יעקב' (ווילהרמרשדארף תפ"ט) על דברי חז"ל (יומא סט:.) למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא משה אמר הקל הגדול הגבור והנורא וכו' אתו אינהו ואמרי אדרבה זו היא גבורת גבורתו וכו': "דקשה לי בעל מחבר 'זקוקין דנורין' דלמה נקרא שמם 'כנסת הגדולה', דהאי תיבת הגדול נשאר קיים לעולם, משא"כ הגבור והנורא פחתו, וא"כ כשחזרו לומר הגבור והנורא הו"ל לקרותם 'אנשי כנסת הגבורה' או 'הנורא'. והשבתי לו, דכשומרינן כל הג' שבחים הגדול הגבור והנורא, והגדול אומרים בראש, נמצא הגדול הוא עטרה לראש כולם, משא"כ אם אין אומרינן רק הגדול, אין לו יתרון משאר שבחים ותוארים. וזו כוונת הש"ס שמחזיר עטרה ליושנה בראש כולם".

זקן ושבע ימים היה רבינו שמואל, כאשר ביום השביעי נתעלה לשמי מרומים, בליל שב"ק ערב ר"ח סיון שנת תמ"ה. וכה חרות על גבי אבן מצבתו בבית העלמין הישן בפראג: פ"ט החסיד והקדוש שקידש עצמו במותר לו מהור"ר **שמואל** בן כהר"ר **משה היידא זצ"ל**, האספו ובכו בכו להולך למעל, ספרו לגברא רבא עניו כהלל, בפירושו תד"א גילה רזי קל, אשבור מלכא ומנו שמואל, שמש ודרשן ודיין בישראל, מאחר שצוה למעט שבח והלל, ורצונו זו כבודו ונחדל, אך ורק לרבות קינה ואבל, לא הניח דבר קטון וגדול לפרט א"א הויות דרב שמואל תנא דבי אלי".

השאר אחריו זרע ברך ה' "שהיו כולם יראי י' וחושבי שמו ולומדים מופלגים" (לשון הגרמ"ש בכרך זצ"ל אב"ד וורמייזא בהסכמתו). הידועים מהם: רבי **נפתלי**, שעסק בקדשים, הדפסת ספר אביו הגדול (נפטר ביום ד' ניסן שנת ת"פ, ועל מצבתו בפראג חקוק: "א' מח"ק דג"ח ה"ה מהר"ר **נפתלי** בהחסיד המקובל תעלומת חכמת אלוקים מו"ה **שמואל היידא** דיין רב"ה בעל המחבר ס' זקוקין דנורא", הובא ב'משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן' פרעסבורג תרנ"ב, עמ' 94); רבי יוסף (שנפטר ביום כ"א תמוז ת"ס, ומנו"כ באלטונא); ורבי יהודה (שנפטר ביום י"ד שבט שנת תפ"ו, ועל מצבתו בפראג רשום: "כ' יודל בהאל' המר' מו' שמואל ז"ל דיין בד"ר בעל ספר זיקוקין דנורא וביעורין דאשא").

ובתו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

”מי רואה אלו החסידים הגאונים עמודי עולם יוצאים ולא יצא להסכים עם דבריהם האמיתיים. ואם כן, על הישנים

אנו בושים, הגם שענין סוגיות הגמרא היא באמת כולה פלפול וחדוד וחרירות של אמת, דוגמת הפלפול של החילוקים,

אעפ"כ צווחים כל גאוני עולם על החרירות ופלפול מעט שהוסיפו דורות האחרונים שלא על דרך האמת, אם כן כ"ש וק"ו בן

בנו של ק"ו אנחנו מה נעשה על הגזירה רעה החדשה שנתחדש בעו"ה מקרוב בזמנינו בענין הדרשות בתורתינו הקדושה

שבכתב, שדורשים להראות חריפות של שקר ומשקרים בתורתינו הקדושה, כי בודאי התורתינו הקדושה חוגרת שק וקובלת

עליהם לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועתידין ליתן את הדין, אוי להם ולנשמתם ואין שיעור לענשם... לכן ראוי למחות כי

בודאי שהוא אחד מן הדברים המאריך גלות השכינה ומעכבים את הגאולה"